

S. ADALHARDUS

ABBAS CORBEIENSIS IN GALLIA.

NOTITIA HISTORICA IN S. ADALHARDUM.

(Mabill. Acta SS. Ord. S. Bened., tom. IV, p. 506)

1. Adalhardus patrem habuit Bernartum seu Bernardum, Caroli Martelli filium, Pippini regis fratrem, patruum Caroli Magni; quem Bernardum quidam ex legitima conjuge, alii ex concubina progenitum aiunt. Horum fundamentum est, quod Carolus Martellus in regni divisione nullam rationem habuit nisi Carolomanni, Pippini et Grifonis; habiturus etiam Renigii, Hieronymi et Bernardi, si, æque ut illi, legitimi fuissent. Hic est Bernhartus, Caroli Magni patruus, qui una cum Carolo ipso in Italiam per montem Jovis cum una parte exercitus profectus est contra Desiderium Langobardorum regem anno 773, testante Eginhardo: qui quæ inter fratres conscriptos monasterii Sancti Galli numeratur. Uxoris nomen genuesque, ex qua filios tres, Adalhardum, Walam et Bernarium; et filias duas, Gundradam et Theodradam, suscepit, hæcenus discere non licuit. Saxoniam eam fuisse inde colligo quod Radbertus in lib. 1 de Vita Walaë abbas, cap. 12, tradit, Walam (quod etiam de Adalhardo dicendum) « ex genere Saxonum » fuisse: quod cum de paterna stirpe dici non possit, de materna interpretandum est. Eorum fratres patruales ex Hieronymo fuisse sanctus Folcuinus Morinorum episcopus, et Fulradus abbas monasterii Sancti Quintini. De sancto Folcuino infra suo loco.

2. Adalhardum in Belgii vico, vocabulo Hustia (*Huisse*), natum esse tradunt Mejerus, Molanus, Joannes Cosinus, et si qui alii. Qui locus exstat in diocesi Tornacensi prope Aldernandum (*Audenarde*) oppidum, sancti Adalhardi fonte et cultu celebratus. Illud tamen movet quod Hustia non per Adalhardum, sed per Conradum comitem, in possessionem Corbeiensis monasterii venisse memoratur. Nam in quodam recentiori chronico ms. ejus monasterii lego, Odonem ex abbate Corbeiensi Bellovacensem episcopum, pactione facta cum Agineldo Tornacensi episcopo, « ecclesiam de Hustia construxisse anno 874, in honorem apostolorum Petri et Pauli, ea conditione ut Corbeiensis jurisdictionis remaneret, sacramque oleum et chrisma singulis annis episcopus Tornacensis donaret. » Tum subduntur hæc verba: « Et hanc villam de Hustia quidam Conradus comes superiori anno ecclesie Corbeiensi donarat. » Et tamen sancti Adalhardi patrimonium in Belgio plurimum fuisse docet nos idem chronicon, ubi de Hildeberto abbate: cujus tempore Nortmanni anno 882 Corbeicense monasterium, quod tum apud omnes celeberrimum erat, in multis diruisse; totumque patrimonium beati Adalhardi, videlicet Biringuas, Montem-Aquarum, Gomplas, et Molas, cum adjacentibus castellis combussisse feruntur; quæ villæ omnes in Belgio sitæ sunt. Biringuæ, vulgo *Beringhen*, in pago Leodicensi, ut et Montes-Aquarum, *Montenac*; Gomplæ et Molæ in Brabantie pago dicto Campinensi. Alia plura in illis partibus

A ad sanctum Adalhardum pertinuisse dicuntur: quæ omnia superiori sæculo alienata, nescio an brevi redibunt in possessionem abbatie Corbeiensis. Certe Adelhartus inter comites et primates Carolomanni in Austria regnantis ab Eginhardo recensetur ad annum 771, quod argumento est Adalhardum nostrum, qui tum comes erat, subfuisse regno Austrasiano, ad quod Belgica provincia pertinebat.

3. Varias dignitates pie ac feliciter gessit vir sanctus, facta monasticæ vitæ professione. Fuit in primis abbas utriusque Corbeie, antiquæ scilicet in Gallia et novæ in Saxonia, cujus præcipuus auctor fuit cum Wala fratre suo. Exstat in vetusto codice membraneo catalogus abbatum ejus loci, desinens in Ratoldo abbate, cui alii abbates secunda manu additi leguntur.

4. Ad hæc primus e nostris Adalhardus ad regni administrationem a Carolo Magno vocatus est, et regnum Italiæ, quæ sibi commissa fuerat, et ejus regem Pippinum juniorem ad statum reipublicæ et ad religiosis cultum utiliter, juste atque discrete honestius informaret. Ubi tantam promeruit laudem, ut quibusdam, ita ut fertur, non homo, sed pro virtutis amore angelus prædicaretur, inquit Radbertus, qui etiam egregium papæ Leonis elogium de eo refert. Idem minus excepit Wala frater Adalhardi, eo missus a Ludovico Augusto una cum Gerungo ostiariorum magistro, « quorum consilio et in re familiari, et in negotiis ad regni commoda pertinentibus uteretur » Lotharius ejus filius. Adalhardus ex Italia reversus, « primus inter consiliarios » Caroli Magni habitus est, ut ex Hincmaro patet, eamque dignitatem retinuit Ludovico imperante, teste Paschasius in Vitæ num. 52.

5. Præterea Romam a Carolo Augusto missus est ad Leonem papam anno 809, una cum Bernario Warmatiensi et Jesse Ambianensi episcopis, quibus socius etiam datus Smaragdus abbas monasterii Sancti Michaelis in pago Verodunensi: ut contentio de processione Spiritus sancti auctore Joanne monacho Hierosolymitano exorta finiretur. Hæc constantium ex monumentis Conciliorum Gallie, tum ex collatione hac de re habita Romæ, quam collationem scriptis mandavit Smaragdus, tum ex epistola Leonis ad Riculfum episcopum. Interfuit etiam abbas noster synodo Noviomagensi ad Oesiam anno 814, ex Frodoardi lib. II, cap. 18.

6. Denique litterarum studiis non humanioribus modo, in quibus maxime pro tempore excelluit, sed etiam sacris addictus fuit. Quæ in re erat « Patris Augustini velut pedisequus operum clarissimus imitator; » ob id *Aurelius Augustinus* appellatus, ut memorat Paschasius in Vitæ num. 14 et 21; qui et num. 18 adducit egregium specimen ejus eloquentiæ et intrepidi zeli, fragmentum scilicet unius e multis epistolis Adalhardi, quas omnes excidisse

dolemus. Eiusdem librum de ordine palatii, etiam A depêditum, laudat Hincmarus Rhemorum antistes in epistola de recta novi ac juvenis regis Institutione, cap. 12, his verbis: « Adalhardum senem et sapientem, domni Caroli imperatoris carne propinquum, et monasterii Corbeie abbatem, inter primos consiliarios primum in adolescentia mea vidi: cujus libellum de Ordine palatii legi et scripsi. » Exstat in Spicilegii tomo IV liber de statutis monasterii Corbeiensis Adalhardi mandato conditus, in editis imperfectus interpolatusque sub hoc titulo: *Brevis, quem Adalhardus ad Corbeiam regressus anno incarnationis Domini 822, mense Januario, indictione 15, imperii vero gloriosi Ludovici Augusti 8, fieri jussit.* In eodem codice membraneo, ex quo hæc statuta descripta sunt, habentur *Capitula domni Adalhardi abbatis de admonitionibus in congregatione*, id est, ut quidem interpretor, summaria rerum quas monachis suis inter concionandum solebat inculcare. Postremo Froloardus in Historiæ Rhemensis lib. III, cap. 23, testatur Hincmarum Odoni Belvacensi episcopo scripsisse « pro ratione lunæ paschalis, et lectione quam Adalhardus abbas inde composuit. »

STATUTA ANTIQUA ABBATIÆ S. PETRI CORBEIENSIS

QUE MONACHIS SUIS PRÆSCRIPSIT SANCTUS ADALHARDUS ABBAS.

(Apud Canisium, Spliit.)

CANISII MONITUM PRÆVIUM.

Fragmenta Statutorum veteris Corbeie, que nobilissimus ADALHARDUS, abbas sanctissimus, olim B suis monachis cum ab exsilio reversus fuisset anno Christi 822 præscripsit, e schedis membranaceis ejusdem abbatiæ chartarii eruiimus, ea quidem tempestate exaratis, sed situ et mucore aliquantulum labefactatis, visum subinde fugiebant characteres, adeo ut fere mihi divinandum fuerit. Verba exsoleta et trivialia, quæ illa ferebat ætas, elucidare operæ pretium putavi, ne quid lectorem moraretur. Cæterum biographus S. Adalhardi B. Gerardus in capite 8 illorum cum laude meminit Statutorum, ad hunc modum: « Quam efficax fuerit (Adalhardus) in dispositionibus ordinationis suæ qui nosse voluerit, in libro qui de his conscriptus est, legere poterit non sine grandi admiratione: ubi etiam prospiciet quam sapienter a sapiente disposita fuerit domus Corbeiensis ecclesiæ. » Porro præter ea quæ a tenebris ac situ vindicavi fragmenta, superest duntaxat Index capitum numero 61. Edidit et alium librum egregius ille abbas ad regis animum Christianis moribus imbuendum, et aulæ ministros in suis quosque officiis recte ac prudenter instituendos continendosque, Hincmaro teste oculato in epistolæ 14 cap. 12: « Adalhardum senem et sapientem, » ait ipse, « domni Caroli Magni imperatoris propinquum, et monasterii Corbeie abbatem, inter primos consiliarios primum in adolescentia mea vidi. Cujus libellum de Ordine palatii legi et scripsi: in quo inter cætera continetur, duabus principaliter divisionibus totius regni statum constare, anteposito semper et ubique omnipotentis Dei judicio (a), etc. »

(a) Excidit liber de quo hic Hincmarus.

BREVIS quem ADALHARDUS ad Corbeiam regressus anno incarnationis Domini DCCCXXII, mensis Januarii, indictione XV, imperii vero gloriosi Ludovici Augusti VIII, fieri jussit.

CAPUT PRIMUM.

Isti sunt provendarii * qui omni tempore æqualiter et pleniter in nostris diebus esse debent. Et si unus ex eis mortuus fuerit, statim alter restituendus est, ut ille numerus semper sit plenus, et nullus amplius in illo numero addatur. Et quamvis modo sint alii clerici superflui, sicut est Savaricus, et aliquanti alii ad illam cellam; vel laici aliqui, sicut ibi ad ipsam cellam, et sicut illi Winedi, et Geriola, et Bruningus Saxo, vel Germanus Bituradi, vel si alii adhuc mittantur clerici, vel laici; non tamen ad illum numerum CL adjungendi sunt; sed semper

* *Provendarii.* Si Acherio credas, ita dicti sunt a providendo, iique sunt quos vernacula lingua dicimus *pourvoyeurs*; sed multo rectius Baluzius, dum hic agi contendit de certo canonicorum numero, quos præ-

C separatim habendi, et tunc liberandi sunt secundum quod temporis ille qui præeat eis, singulis dare jussit. Isti vero CL uno semper tenore in nostris diebus liberandi sunt, sicut hodie per singulas officinas liberantur; alii sic, alii vero sic, quod ideo hic scribere necesse non fuit, quia ex usu quotidiano tam dantibus quam accipientibus notissimum est; et ipsi ministeriales habent inde singuli breves suos; id est, camerarius, cellerarius et senescalus.

De clericis. Pulsantes XII, alii clerici VII. Ex his ad cellerarium II, ad lavendam ^b fratrum unus, ad curticulam abbatis unus, ad domum infirmorum

bandarios vocant.

^b *Lavendam.* Lavacrum, *lavoit*, ait Acherius: curticula vero a cohorte derivatur, id est horto, Gal. *courtill*.